

Contra el virus del desconeixement

Xesco Casacuberta

En temps de virus descontrolats preocupa la deriva política, econòmica i social, però com a educador em preocupa més el rumb ideològic. S'ha parlat molt (massa!) del negacionisme. I també de l'afirmacionisme i del dubtacionisme conformista. Tres maneres d'entendre el món que m'inquieten. Tres maneres de pensar que ens apropen a la ignorància i ens allunyen del saber. Mentre els negacionistes, davant els fets ocorreguts, corren a negar les evidències, els afirmacionistes s'alineen amb el poder combregant religiosament amb el discurs polític oficial. I finalment els dubtacionistes conformistes, vivint perpetuament en el dubte i en el "tot és possible, depèn des d'on es miri", eviten posicionar-se. Els primers són uns triats, els altres s'ho empassen tot amb patates i els darrers, ni carn ni peix.

La pandèmia provocada pel virus Sars-CoV-2 ha estat una de les proves evidents de la globalitat del món en què vivim ara mateix. Un clar exemple que, només des de fa molt poc, el món que habitem és només un. Un de sol, interconnectat i transversal. Global. I un dels preus de ser globals és que globals també en són les crisis. Amb tot els efectes colaterals que això suposa, econòmicament, social i política. Per tant també ideològicament.

Crec que no m'equivoco si dic que aquesta crisi ens ha tocat a tots i que ens ha fet trontollar tot allò que pensàvem, creiem o sabíem sobre el món. Degut a la novetat, l'excepcionalitat dels fets i també, perquè no dir-ho, a la meua ignorància sobre el tema, aquests dos darrers anys m'he topat amb fets, notícies, informacions i opinions que m'han costat d'encaixar. Puc dir que la pandèmia i la seva gestió,

com a persona, pare i mestre, m'han suposat i m'estan suposant multitud d'incerteses. Per contra, he tingut la sensació que molta gent s'havia convertit en expert en el tema. I la segueixo tenint. Com per art de màgia, el carrer, el bar i fins i tot les escoles s'han omplert d'experts en virologia, llicenciats en epidemiologia i doctorats en genètica. Qui més qui menys s'ha tret de la màniga un màster en lideratges polítics, en gestió econòmica o en psicologia del comportament en temps de crisi. Per què?

Aquesta crisi ens ha tocat a tots i ens ha fet trontollar allò que pensàvem

De debò podem entendre la complexitat del que està passant? Com podem comprendre els diferents aspectes d'aquesta crisi polièdrica? Com es menja tot això? Com podem pair tan ràpidament els fets que estem vivint? I sobretot, quin paper juguem els professionals de l'ensenyament en temps de dubte?

Tota nova experiència genera incertesa i als humans el dubte ens incomoda, ens angossa.

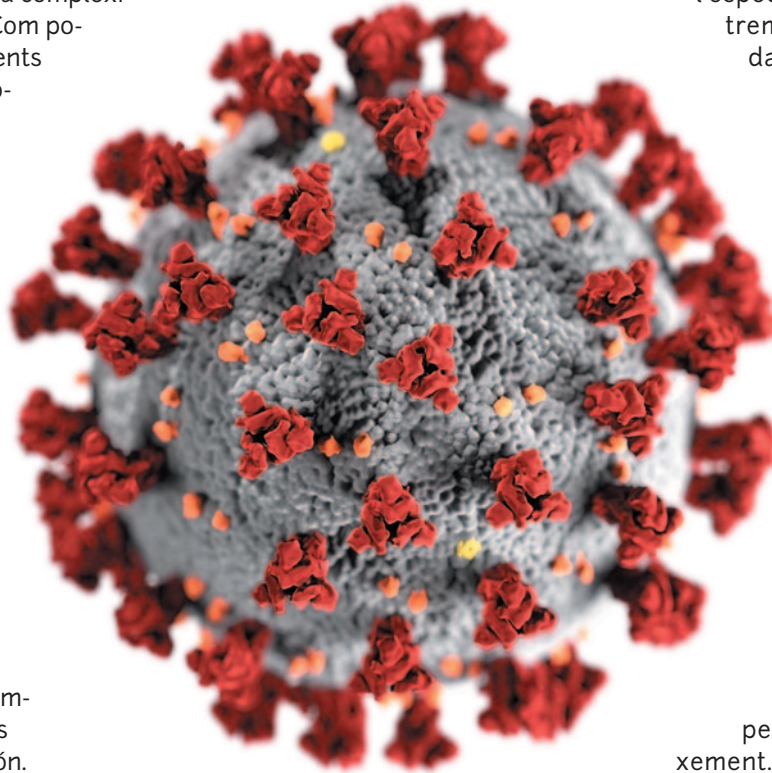
El nostre cervell vol saber, necessita conèixer, té fam de respostes. I davant d'aquesta fam de respostes hi ha el perill d'empassar-nos qualsevol de les creences que volten pel món.

És així com els sàpiens ens hem explicat el nostre entorn des de fa 70.000 anys, inventant històries.

Davant el dubte, les creences negacionistes (les conspiranoies i la pseudociència) ofereixen píndoles màgiques de gratificació immediata, esperança i consol per a l'ànima.

Els docents hem de ser oberts de ment, destapar el dubte...

L'afirmacionisme proporciona pastilles d'obediència, confiança i fe cega amb l'autoritat. Menja i calla! I el dubtacionisme conformista protectors d'estómac per immunitzar-se de qualsevol posicionament i decisió. Tendim a veure tots tres posicionaments ocupant tot

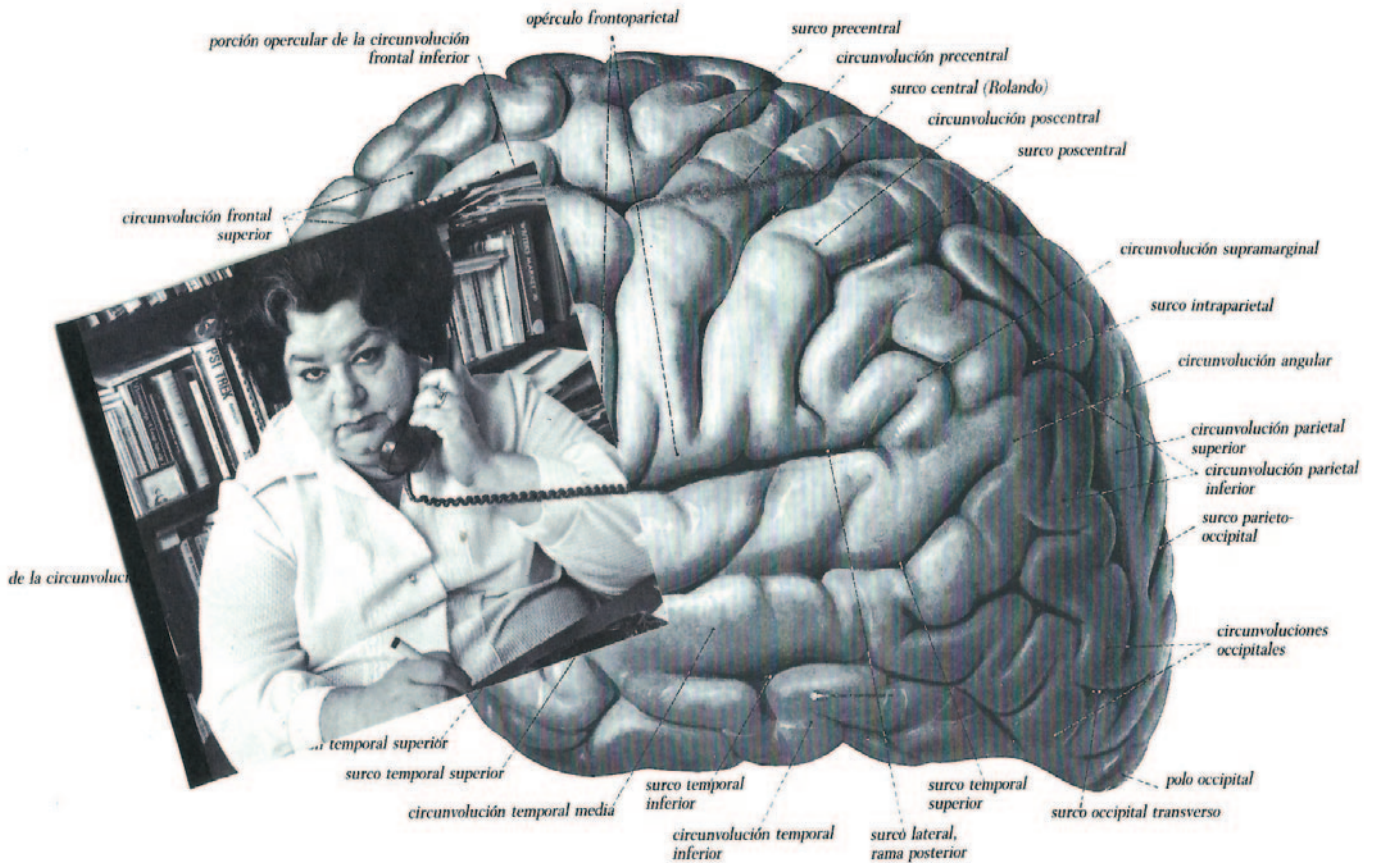

l'espectre ideològic (uns a un extrem, els altres a l'altre i els darrers fent equilibris pel centre) però en realitat trobem l'oferta negacionista, afirmacionista i dubtacionista a la mateixa cara de la moneda. La cara de les creences, la ignorància i el desconeixement. Tres maneres de pensar ancorades a la banda del menjar ràpid, processat i plastificat. Que sacia però no nodreix. Els dogmes i creences, el pensament religiós, l'autoritarisme i el conformisme distreuen la ment, l'entretenen i desorienten a la vegada, però ens allunyen del coneixement.

Penso que per apropar-nos-hi tots plegats hauríem d'aprendre a pensar més i millor.

Les qüestions complexes necessiten explicacions complexes i processos elaborats de pensament. Despertar l'esperit crític no passa tant pel *què* pensar sinó pel *com*

pensar. I qui en sap, de pensar, són els racionalistes, els raonables, els que enraonen, els que cultiven l'art de la raó i en recullen bons aliments. Els que dibuixen un marc ideològic per verificar, avaluar, matisar i fins i tot canviar tot allò que pensen. És d'ells que els docents ens hauríem de nodrir. I som nosaltres principalment els que en hauríem de desprendre de dogmes i creences i ens hauríem de convertir en seguidors del raonament lògic, el debat fonamentat i el mètode científic. Només així podrem cultivar i transmetre el pensament crític. Però com en el bon cultiu i la bona cuina el procés de raonar implica temps. Requereix temps i una pràctica més elaborada i complexa que la d'engolir creences precuinades, empassar-se discursos oficials i immunitzar-se de les ganes de saber.

Com hem comprovat, el cervell sapiens té capacitat d'imaginar el món, explicar-lo i escriure'l a partir de les creences, la màgia i els mites, però també està preparat per observar-lo, raonar-lo i descriure'l a través de la raó. La primera habilitat ens ve de fàbrica, la segona s'ha d'aprendre i entrenar. I aquí és on entra el nostre paper d'educadors. Tots podem explicar-nos el món des dels diferents punts

de vista però escollir un menú o l'altre ens conduirà pel camí de les creences i el desconeixement o en direcció la ciència i el saber.

Quin camí escollim com a educadors? Quina realitat expliquem als nostres alumnes? Quina ha de ser la visió del món que els hi trasllem? Una visió basada en creences màgiques?

Sobrenaturals? Fe cega i obediència? Un "campi qui pugui", "pensi el que vulgui" i "tot s'hi val"? Un món en què totes les opcions són tolerables?

Per immunitzar-nos del virus del desconeixement només podem optar per escollir el desenvolupament de la raó i el pensament crític. Si volem aproximar els alumnes al saber públic i universal només serà a través de la curiositat, la investigació i el mètode científic.

Els docents hem de ser oberts de ment, destapar el dubte, badar el cervell al coneixement, airejar pensaments i opinions, però mai fins al punt que les ventades de superstició, conspiranoia i pseudociència se'ns enduguin la raó i ens facin perdre el cervell pel camí! ■